

arkiv, där kuvert i privatarkiver kan erbjuda övermäktiga frestelser för oärliga samlare.

Artikelsamlingen avslutas med Svend Gissels sammanfattning och analys av konferensen. Han beaktar inte bara konferensens egentliga tema utan tar också fasta på de trender och de aktuella problem som kommit fram i diskussionerna.

Artikelsamlingen ger en intressant helhetsanalys av de aktuella frågor som diskuteras i bibliotekens handskriftsavdelningar. Ofta är artikelsamlingar med föredrag från en konferens eller seminarium till stor del en ganska deprimerad läsning. Innehållet kan bestå av urvattnad forskningsproblematik kring ett ämne där den egentliga forskningen publiceras på annat håll eller gammal uppvärmd skåpmat från ett projekt som i alltför många år erhållit forskningsbidrag. *Håndskrifter i Norden* utgör därför ett positivt undantag. Den erbjuder opretensiös och informativ läsning av kunnigt fackfolk om de samlingar de vårdar i sina respektive institutioner. Det är en matnyttig publikation som ger sin läsare en mångsidig och allmän orientering i några av de frågor som nära berör praktiska aspekter på historikerns hantverk, källforskningen.-

Lena Törnblom

Historiker om historiker om historiker

Studier i historisk metode 21. Historien och historikerne i Norden efter 1965. Oplæg fra den 21. Nordiske fagkonference i historisk metodelære, Åland, 27.–31. maj 1989. Redigert af Christian Kvium. Aarhus Universitetsforlag 1991.

De nordiska konferenserna i historisk metodlära har av hävd levererat ambitiösa rapporter och detta kan även anses vara fallet med den senast utkomna, den 21:a i ordningen. Temat för konferensen på Åland 1989 var ursprungligen rent historiografiskt. Syftet var att avteckna "linjerna i mångfalden" inom det nordiska historikerskrået efter 1965, som ju var året för den första konferensen av detta slag. Ingen av bidragsgivarna har emellertid försökt sig på att närma sig temat genom en summering av resultaten från de tidigare sammankomsterna.¹ Vid sidan av att detta

¹ En dylik översikt har för övrigt gjort av J. Simensen & S. Helland, 'The Nordic Historian's Conferences on Historical Method 1965–1983', *Scandinavian Journal of History* 1984.

utan tvivel hade varit mera arbetsdrygt än den typ av personliga ställningstaganden, som nu fått prägla många av de aktuella artiklarna, är det klart att rapporterna i sig inte ger en allsidig bild av forskningen bedriven i de fem länderna. De har i nästan lika hög grad som den senaste rapporten varit markerings av det etablerade skiktet av nordiska historiker med snille och smak för teoretisk vokabulär.

Vilka slags markeringar erbjuds då i denna rapport? En klart urskiljbar duo är David Kirby och Max Engman, som i sina bidrag vid sidan allmänna historiografiska karakteriseringar tar fasta på den starkt nationella infallsvinkeln i nordisk historieforskning. Kirby kritiserar svensk och dansk forskning för att i hög grad ske utgående från dagens statsgränser och nationella identiteter. Denna tendens har enligt honom också gjort sig gällande i de samnordiska projekt, som kommit fram till rapportering. Resultatet har i flesta fall varit nationella undersökningar med en svagt utvecklad komparativ uppläggning eller analys. I vissa fall skulle komparationerna ha vunnit på att ske inom andra ramar än de nordiska.

Engman, som gör liknande iakttagelser i sitt avsnitt om bristen på ett äkta jämförande perspektiv, ger därtill belysande exempel på hur den nationellt orienterade forskningen i Sverige och Finland aktivt producerat anakronistiska begreppsmonster av typ "egentlig svensk" och det "svenska väldets tid". Den vägen kommer Engman även in på en analys av den finska historikerdebatten om landets ställning till Ryssland efter 1809, som ju enligt etablerad uppfattning stått i huvudsak mellan ett finsk-nationellt synsätt, med betoning av en "egen" historia både före och efter 1809, och en konstitutionell infallsvinkel, med betoning av det västerländska kulturarvet och dess codex. Engman sällar sig i likhet med Kirby till dem som anser att de finska historikerna fr.o.m. 1960-talet lyckats "avdemonisera" synen på den östra grannen. Frågan är emellertid om inte även denna förnyelse redan om några år kommer kunna urskiljas som en avspiegling, dvs omedveten ideologiproduktion, av den breda opinionens långsamma godkännande av Finlands efterkrigstida östpolitik. Och då kommer mången mer eller mindre oförtjänt att utpekas som avdankad Vsb-historiker!

För en annan typ av inlägg står kvartetten Ole Lange, Gro Hagemann, Thomas Lindkvist och Gunnar Karlsson, som alla har en mer avgränsad frågeställning. Ole Lange skriver om linjeval i dansk forskningspolitik under senaste tre decennierna. Han konstaterar att kraven på centralisering av forskningsmedel och -projekt, som framfördes i slutet av sextioalet men då blev oförverkligade, nu har verkställts på många fronter i Danmark. Resultaten av denna industrialisering av historieforskningen kommer enligt Lange att leda till många problem, av vilka "risiko for etablering af incestiøs elite av ældre forskningspampere" och därav följande favorisering av *mainstream*-forsk-

ning synes vara de mest överhängande. I vilken mån detta är ett speciellt problem för danska förhållanden förblir en öppen fråga.

Gro Hagemanns inlägg om trender i nordisk kvinnohistoria är en befriande upplevelse för dem som misstänkt att den kraftiga pendelrörelsen från en feministiskt inspirerad forskning till det s.k. genderperspektivet, med betoning av socialiseringsprocessens inflytande på könsrollen, har lett till en negligering av biologiska aspekter. Hagemann poängterar att skräcken för sociobiologin – som ju i högsta grad också är sociologernas trauma – lett till att man gjort ett komplicerat problem alltför enkelt. Benägenheten till förenklingar är enligt henne också uppenbar då man trugar könsperspektivet på en historisk företeelse, som av samtiden ingalunda uppfattats ur en dylik synvinkel. Hagemann förespråkar därför en kvinnoforskning som å ena sidan erkänner gränserna för könsdikotomin men å andra sidan också förmår att ta fram den där den utgjort en viktig faktor.

Thomas Lindkvists diskussion om medeltidsforskningens utgångspunkter och resultat sedan sextioalet ger i handen att detta område, trots forskningens obestridliga förskjutning mot modernare tider, fortsättningsvis har en viktig roll i nordisk historieskrivning. Lindkvist manar det oaktat till en allmän upptryckning med allt från nya källkritiska infallsvinklar till metodiskt genomtänkta synteser. Lika fordrande är Gunnar Karlsson, som i sitt inlägg tar upp de danska och norska fackhistorikernas förmenta svårigheter att framställa forskningsrön i förståelig och intressant form. Problemet sammanhänger enligt honom i huvudsak med historikernas fallenhet att "behandla stoffet uden at behandle måden at fremstille det på".

Att så verkligen kan vara fallet blir man påmind om redan i rapportens andra bidrag, skrivet av Thorsten Nybom. Nyboms inlägg om kulturforskningens premisser i Sverige efter 1945 är ett energiskt ställningstagande för något som han kallar ett rationellt vetenskapsteoretiskt och vetenskapsideologiskt meningsutbyte. Som vapen emot dem som enligt Nybom envist vägrar att hålla på med annat än verklighetsbeskrivningar p.g.a. att de vill överskylla sina egna fördomar och teoretiska inkompetens erbjuder framförallt Habermas emancipatoriskt-kritiska hållning. Det skorrar i och för sig illa då Nybom gör detta i samma andetag som han kräver att kulturvetenskaperna skall vara dogmatiskt pluralistiska, men än svårare blir det för läsaren då det visar sig att Nyboms inlägg innehåller flera oklara syftningar och *understatements*. Skall detta vara rationellt meningsutbyte?

Nyboms egentliga analys av svensk forskningspolitik efter 1945 är i det avseendet bättre reklam för de habermaska glasögonen. Enligt honom har den svenska kulturforskningens betydande institutionella autonomi och inre auktoritet lett till splittring, maktlöshet och vek anpassning i den hårdnande kampen om resurser och prioriteringar. Bedöm-

ningen är intressant inte minst med tanke på Ole Langes diametralt olika slutsatser, vilka, som konstaterat, går ut på att dylika centraliseringar är problematiska för historieforskningen.

Claus Bryld och Kåre Lunden förlitar sig också på Habermas samhällsfilosofi i sina offensiva inlägg till förmån för en teorimedveten och i offentligheten bedriven historiedebatt. Bryld konstaterar visserligen samtidigt att framtidens "historiekultur" antagligen i ökad utsträckning kommer att föras på den populariserande historieförmedlingens villkor. Hans kontenta är därför att historiografibegreppet skulle vinna på att alltmer uppfattas som "bevidstedssociologi, der i særlig grad beskæftiger sig med menneskehedens historiske dimension".

Lunden går i sin tur friskt ut mot historiker som vågar negligera eller ifrågasätta Habermas förnuftsparadigm. Han betecknar dem rätt och slätt som "ein integrert del av høgrebyligna" och beskyller dem för att anlägga snäva perspektiv som leder till att historien tenderar att få en instrumentell funktion. Denna typ av specialperspektiv präglar enligt Lunden den av honom starkt kritiserade uppfattningen om att Norges frihet 1814 skall ses framförallt mot bakgrunden av Napoleonkrigen. Som motgift mot "ein ukoordinert fragmentsproduksjon" rekommenderas därför att historikerna medvetet går in för att blotta sina egna fördomar.

Som epilog skall dock tilläggas att dylika exponeringar mycket väl kan leda till lika svåra källkritiska problem som den traditionella historieskrivningen. Om någon så skall väl historikern ifrågasätta motiv bakom utannonserade blottläggningar och krav på att historievetenskapen skall frigöra eller avdemonisera det förgångna. Således kan flera av rapportens bidrag läsas som uttryck för en motvilja att erkänna det relativa, tidspräglade och därmed irrationella momentet i all forskning.

Henrik Meinander